

איסלנד

ארץ הקרחונים, המפלים, הנהרות, והרי הגעש

המטמורפוזה שעברתי - מבט אישי

בעיצומו של הקיץ 2018 אני מנסה לארוז את המזוודה למסע לארץ הקרח, מכל עבר מגיעות השמועות על הרוחות הקרות והמקפואות והלבוש שצריך לכלול ביגוד כמו לחורף הישראלי ואף יותר מכך, אך ידי לא מצליחות לשים במזוודה לבוש חורפי כשבחוץ החום והלחות מתישים, וכך אני יוצאת לדרך בלבוש אביבי כשבתרמיל מונח לו מעילון קל.

נוחתים באיסלנד מאוחר בערב אך השמיים בהירים ואנחנו הולכים לישון **בלילה המואר**, עייפים ונרגשים לתחילת הטיול. השעון הביולוגי מעיר אותי מוקדם בבוקר ואני מנצלת את השעות המוקדמות, להליכה, להכרות ראשונית עם הסביבה, ובהמשך הליכת בוקר זו הופכת לשגרה מבורכת. בכל מקום בו אנו לנים תמיד אפשר למצוא מסלול הליכה מעניין, אם לאורך הנחלים / הנהרות הרבים שמלווים אותנו במסענו, השביל מכוסה משטחי פריחה יפהפיה של נורית השדה צהובה וגדולה בשילוב עם הכחול סגול של הגרניום או התורמוס הפולש שהובא מאלסקה כנגד הסחף של האדמה והיום אסור לעקור אותו, ומעלינו **ההרים נוטפים מים** פשוטו כמשמעו, מכל שלוגית שמתחילה להפשיר זורמים להם המים, שבאיסלנד הם נחשבים כ"מפלונים" ללא שם אך בשבילנו, שהגענו מהקיץ היבש כל "מפלון" כזה על רקע ההרים הירוקים, מיד תופס את העין וקריאות ראשונות של "הואו" נשמעות מכל עבר, המדריך - אילן טלמון מחברת "פגסוס" מחייך, בינו לבין עצמו, הוא הרי יודע שבהמשך קריאות ההתרגשות רק ילכו ויתגברו, ואכן עם כל מפל נוסף נשימתנו נעצרת.

לפעמים רגלי שועטות קדימה רוצה אני לגמוע את כל היופי הנגלה לעיני, לשטוף את העיניים בכל הירוק מסביב, להספיק לראות ולחוות כמה שיותר, ולא תמיד שומעת את הספור הנלווה לשם, כמו "**מפל הילדים**" ששמו ניתן לו על שום שני הילדים שטבעו בו כיוון שלא שמעו להזהרת הוריהם נעמדו על הגשר ונפלו למים, או "**מפל האלים**" – גודאפוס שלשם נזרקו כל האלילים כשאיסלנד הפכה להיות נוצרית, **מפל האחיות** שמתפצל לשני מפלים שזורמים זה לצד זה ועוד מפל מרגש שלהולכי רגל הוא בקלי קלות אך לנהג האוטובוס הוא מהווה אתגר רציני.

רגע רגע חשבתם שגמרנו עם המפלים? לא ולא, עוד כמה ודי, באיסלנד יש מעל **עשרת אלפים מפלים**, ואנחנו ראינו רק כמה מהם, שבקיץ הם זורמים, בחורף האגמים

והמפלים יקפאו, הקרחונים, הרוחות הקרות, והשלג ישלטו באי, וכל האנשים יתכנסו בבתיהם, עליהם על האנשים השורדים האמיצים, אשר במשך השנים השכילו להכיר את תהפוכות האי, עם הרי הגעש ורעידות האדמה נספר בהמשך, עדיין לנגד עיני עוד כמה מפלים רבי רושם, זורמים להם בשצף קצף מתיזים לכל עבר וכל מפל יחיד ומיוחד: הנה אנחנו הולכים בשמורה של **קניון הפרסה** שנוצר עקב שיטפון גדול ששינה את פני השטח, מכל עבר זורמים להם המים והדרך לשם שוב מוצפת בשילוב הנפלא של כחול הגרניום וצהוב הנורית. רגע, עצור!!! מה קרה? המדריך מחלק מתנה, וכל אחד מקבל ונוצר את החוויה בליבו: הליכת יחידים ביער המופלא, כל אחד לעצמו עם מחשבותיו, הרהוריו ורשמיו, בהפרש של כמה דקות אחד מהשני, הולכים אנו ביער העצים הנמוכים, וראו זה פלא, זוג מאוהב קוטף, צרור פרחים אחד לשני, אין מתנת אהבה גדולה מזו. בשמורת **מפל דיטיפוס** העוצמתי ביותר באירופה אנחנו גונבים עוד כמה דקות של הליכה, כי הרי רוצים לראות ולחוות אותנו מכל הזוויות, ואז לפתע נגלות לנו שתי קשתות צבעוניות, שמוסיפות לו הדר והוד, בזכות הנתז של המפל ואולי גם קצת מתחיל לטפטף כי הרי מזג האוויר כאן באיסלנד, תמיד משתנה לטובתנו והשמיים אף פעם לא כחולים וצחים ובזכות אותם עננים מביאי הגשם אנו נהנים ממזג אוויר שכל הזמן מתחלף וכך מוסיף לנו עניין וכלל לא צפוי, והיודעים אתם שבאיסלנד כשהשמש מופיעה בכל הדרה בשמיים כחולים צחים מענן, מכניס אותה שמש חלון, כיוון שבבית מהחלון נראה שיהיה יום חם אך כשיוצאים החוצה מתברר שממש קר, וצריך בהחלט להתלבש חם "**שמש שקרנית**" של חורף קר בישראל.

בהמשך נוסעים על **ציר המפלים** שלושה במחיר אחד: הראשון הוא "**מפל העצים**" – סקוגאפוס הנקרא כך משום שבעבר הוא לא נראה מרוב עצים אך במאות השנים האחרונות נכרתו רוב העצים באיסלנד כדי לשמש לבניית הבתים, והיום הוא נגלה לנו בכל הדרו וגם מעליו קשת נפלאה, ואילן המדריך מבקש מאתנו לא להזיז ממנו את העיניים דקה או שתיים מה זה? היתכן? הצוקים עולים למעלה? זה אנחנו או הוא, הרי אנחנו יודעים שהמציאות בעיני המתבונן... ולאחריו "**מפל אדמות המסחר**" כשהמסלול מוביל אותנו מאחורי המפל השוצף וכולנו נרטבים עד לשד עצמותנו, המפל השלישי בציר הוא "**המפל הנסתר**", עייני מחפשות אותו, והוא כמבוש מזמין אותנו להיכנס פנימה קורץ לנו ואומר: "רוצים לחזות בי? תתאמצו, דלגו, קיפצו על האבנים המשוננות, אפילו תרטיבו את נעליכם, או תלכו יחפים, ואז אתגלה לפניכם בכל הדרי ואכן חלקנו מדלגים בשמחה ונהנים מהזרימה החזקה .

ולסיום המפלים "מפל הזהב" - הגולפוס המרשים מכולם הנמצא בטבעת הזהב והוא גם חותם את רשימת המפלים שבטיול, מי ישווה ומי ידמה לו? עוצמה שכזו ויופי מרהיב, מכל צד שתביט בו הוא מעניק לך מראה אחר, לא צפוי ויפה ממשנהו, לא עוד מפל הצונח ישר מגובה אלא הפעם הוא תופס שטח נרחב והמים שוצפים בו מכל העברים ויורדים למטה במפלים מפלים ובשבילי הוא הכי הכי כי מאחוריו גם כמה סיפורים מרשימים, שאילן, המדריך, מסבר את אוזננו עליו:

איך ניצלה שמורת המפל המרשימה הזו כאשר אישה אחת בכוח אמונתה ועקשנותה הצליחה להפר את רוע הגזרה, ומנעה את הפיכתו לעוד סכר להפקת חשמל, הרי מפלים יש הרבה באיסלנד, אז דווקא אותו רוצים לחסל? ומתוך ראיית הנולד, ברגליים יחפות, הלכה **סיגריד תומס דוטי** האשה העיקשת חדורת האמונה והאמיצה, לעיר הבירה וחברה לעו"ד וביחד, כנגד כל הסיכויים, הם הצליחו לשמור על קיום שמורת המפל, והסוף טוב הכל טוב, היא גם זכתה לחתן שלימים נהייה לראש ממשלת איסלנד, אתם מאמינים שבאיסלנד הנשים הן כל יכול ומאושרות בהיותן אסרטיביות ועצמאיות, הן אלו שנשארו בחוות וגידלו את הילדים ובעלי החיים במזג אוויר כמעט בלתי אפשרי כאשר הגברים יצאו לפרנסתם לדייג ולישיבות הפרלמנט, כן כן באיסלנד מסתבר, הוקם הפרלמנט הראשון כבר לפני כמה מאות שנים כשבכל העולם עדיין שלטו מונרכיות ודיקטטורות ועבדות ועוד כגון אלו ... **ומישורי הפרלמנט** ממוקמים על הסדק הנראה כחומה שממנו בעצם התחיל האי להתהוות.

וגם סיפור אהבה מסתבר קשור במפל הזהב המרשים: משני עברי הנהר היו נפגשים להם העלם והעלמה והיא הנערה, הסכימה להנשא לו רק אם יצליח לחצות את הנהר, הנער לא הסס והחל לשחות לעברה והנערה כוססת ציפורניים היצליח אם לא, היהיה שלה או ילך לאבדון, הרי היא אמרה זאת בצחוק וכלל לא האמינה שאהוב ליבה יקפוץ למים, אך גם כאן ניצחה האהבה, והנער בעור שיניו חצה את הנהר לפני המפל ובאושר הם חיים עד היום הזה.

הנה הגענו לשמורת **תוכיי הים - הפאפין** – הציפור הלאומית של איסלנד, הבולטת בצבעי המקור והרגליים האדומות על רקע שחור נוצותיה, הם מגיעים לאיסלנד כל קיץ לקנן ולהתרבות בצוקים השחורים המתנשאים לגובה מעל הים, ראינו אותם בהמוניהם עפים מעלינו ושוחים בים, וחדי העין אף הצליחו לתפוס אותם במצלמה שולים דגים במקוריהם. כשירדנו לחוף חזינו במשושי ענק המעטרים את הצוק והחול שחור כפחם ומרחוק הבחנו בחור שבדלת.

קרחונים אמרנו? הרי געש? לבה זורמת? אכן כן, אל מול הישיבה בבית קפה וביקור במרכז המבקרים אנחנו השלושה רצנו מהר כדי להספיק להגיע לקרחון הגדול באירופה כמעט כמעט והגענו, אך הזמן לא עמד לרשותנו, כי מנגד תראה את הארץ ואליה לא תבוא, הרגשת התסכול בי גוברת ואני כהר געש מתפרץ, כלבה רותחת, כמו שני הלחות הטקטונים שהתנגשו לפני 20 מיליון שנה וכתוצאה מההתנגשות נוצר האי איסלנד, בזכות אותם הרי הגעש שבונים אותנו מלמטה הוא ממשיך להיווצר ומתפשט וגדל לצדדים. התפרצות הרי הגעש פוגשת מעליה את הקרחונים העצומים הממוקמים בצפון וכל אלה הם הגורמים לתופעות הטבע המיוחדות לאי: כמו הגיזר המתפרץ אחת לכמה דקות ומתיז אדי מים חמים מבטן האדמה, מעיינות מים חמים, בוץ מבעבע, רעידות אדמה שמשנות את פני האי, שיטפונות ומפלים חדשים נוצרים, עד היום האי חי ונושם, לפתע בתוך כל הגעש רעש הזה בתוכי באה ההכרה, שאי אפשר לרצות את כולם, ויש תכנון ויש מסלול, והרי אי אפשר להספיק הכל, ויש לתת כבוד לכולם: לאוהבי השבת והקפה ולאוהבי ההליכה והריצה, אני מתחילה להפנים שעלי לזרום עם מה שיש כמו תושבי האי שהגיעו לתובנה שעליהם לזרום עם תופעות הטבע הבלתי אפשריות שהאי מציב לפניהם, הגשמים והרוחות החזקות, השלגים והקרחונים, הלבה הזורמת לעבר החוות. ולמדו איפה אפשר וכדאי ונכון להתיישב, איך לבנות את הבתים כך שלא יהרסו ויקרסו ברעידות האדמה שפוקדות גם היום את האי, איך לשמר ולשמור על הנכס היקר ביותר שלהם: הטבע בכל עוצמתו, הם החלו להנגיש לנו התיירים את הטבע בכל האמצעים העומדים לרשותם:

את הדרכים הראשיות הם מחממים במים גיאותרמיים שהתברכו בהם בשפע וכך יש אפשרות לנסוע על הכבישים גם בחורף כאשר כל השטח מכוסה בקרח.

הם הקימו מתקני ספורט ומגרשי כדור רגל מקורים ומחוממים ומעודדים גם בנות וגם בנים לעשות כמה שיותר פעילות ספורטיבית בחורף כאשר רוב היום חשוך והשמש זורחת רק שעות מעטות.

בכל עיר הם בנו ברכות ציבוריות חינם לכלל התושבים, וגם אנחנו שחינו ורבענו בברכה נפלאה כזו כאשר המים החמים שבה, באים מבטן האדמה, ויש לרחוץ את כל הגוף היטב היטב לפני שנכנסים לתוכה, וכשבחוץ קר, אין טוב מלהיכנס למים חמים ומיטיבים ובקיץ אפשר לעשות זאת עד השעות המאוחרות של הלילה כי הרי השמש שוכחת לשקוע באיסלנד, משונה אך זה באמת כך. וזכינו גם לטבול את גופנו במעיין מים חמים בטבע לאחר טיול בשמורת ההרים הצבעונים, והלגונה הכחולה שצבעה תכלת יפהפה בזכות ריבוי החרסית שבאזור, היוותה סיום מושלם לטבילות במים

הגיאותרמים, אח, שכשוך שכזה, בתוספת כוס משקה, פינוק מושלם במזג האוויר הקר.

מערכת החינוך באי כבר מזמן שכחה מה זה ללמד בשיטה המיושנת הפרונטלית של המורה המרביץ דעת בתלמידיו, היום באיסלנד המורים מאוד מוערכים ושיטת הלימוד היא יותר בקבוצות למידה כאשר התלמידים עוסקים בעיקר במחקר ואת הידע הם שואבים מהניסיונות שנערכים בכיתה והדגשים הם בעיקר על חשיבה עצמאית, ומקוריות.

בכל מקום מרכזי העירייה מחויבת **להעסיק את התלמידים** בקיץ, בימי החופש הגדול, בעבודות יזומות, וזאת ראינו בגנים הציבורים, שהם מלאי פריחה ומטופחים וכל זאת ללא עובדים בשכר, הגישה היא לא להגיד לתלמידים מה לא לעשות אלא לדרבן אותם לפעילות חברתית חיובית שתורמת לכלל. ובקיץ בעיקר בתיירות.

ראו זה פלא, **פלאפונים ברחוב לא נראו** כלל ולעומת זאת במאור פנים התקבלנו ע"י התושבים בכל מקום שאיליו הגענו, התיירות וכל מה שנלווה לה היא המשאב העיקרי היום של איסלנד, ותושבי האי משקיעים בה את כל מרצם וכספם, בחודשים הספורים שבהם מגיעים התיירים, כי הרי בחורף, קשה עד כמעט בלתי אפשרי, לטייל.

התיירות כוללת את כל סוגי הספורט האתגרי והשייט לצורותיו השונות. כמו **צפייה בליווייתנים** ודולפינים שזכינו לראות כשאנחנו לבושים בחרמוניות, נסיעה **ברכב אמפיבי בלגונת הקרחונים** כשהמדריך האיסלנדי שובר פתיתי קרחון לכוס מיץ וידיו חשופות לקור ללא כפפות, והשיא היה כמובן רכיבה על **אופנועי שלג** על קרחון שעומקו 200 מ' ומעליו שכבת שלג של 30 מ'. ההתלבשות בחרמוניות כנגד הרוח הקרה הנושבת על הקרחון, עוררה גלי צחוק בכולנו והיו גם כאלה שהכניסו את הרגליים לשרוולי הידיים ולהפך, שמנו מגן רוח וקסדה על הראש, והייד'ה יוצאים לדרך, כשלפני כן אנו מקבלים מהמדריכה החמודה תדריך ממצה איך להפעיל את האופנוע ואיך לשמור על כללי זהירות ואיך לא לעקוף ולתת כבוד אחד לשני, ואני כמובן ישבתי לי בנחת מאחור ובחור מהקבוצה התאמץ לנהוג בשבילי, אך לדברי כל הנהגים זאת היתה חוויה בלתי נשכחת, והיו כמובן גם בנות שהעזו ולא וויתרו וכך ברכיבה על אופנוע הן צלחו את הקרחון המקפיא.

לא הכל דבש ואיסלנד ידעה גם ימים קשים, **המתיישבים הראשונים** הגיעו מנורווגיה כתוצאה מעול המיסים והמשטר הקשה של המלך, בסביבות שנת 870 לספירה והקימו את משכנם במקומות הנוחים להתיישבות באי. מדי פעם פרצו מריבות על אותם שטחי התיישבות, אבל במשך השנים, למדו התושבים שבלי **ערבות ועזרה**

הדדית, בלי החזרה **לחיים של פשטות**, הם לא יצליחו לשרוד את החיים באי סחוף הרוחות, החיים בבקתות קטנטנות - **בתי דשא**, במשך כל חודשי החורף, כמעט ללא אור שמש, עד לפני כמאה שנה, לימדו אותם לתת כבוד אחד לשני, לחיות בסבלנות ובסובלנות ואכן בצורת חיים זו, גם נוצרו הסיפורים על **הטרולים ועל אנשים נעלמים**, רק בזכות כל אלו הם נתנו קפיצה טכנולוגית ענקית, בכל השטחים, וכיום בחודשי הקיץ התיירות מגיעה לשיא של מעל שני מיליון תיירים על כמות של 350 אלף תושבים, וכל תושבי האי, וגם הנוער מגוייסים לשרת את התיירות, בתי האירוח והמלונות מאוד צנועים, ולא ראוותניים, כיאה לאומה איכפתית, עקשנית, שורדת ובעיקר זורמת. ועדיין אני רואה מול עיני, את המלצרית היפה, עם החיוך המבויש, המשמשת גם כפקידת קבלה, ומקבלת אותנו במאור פנים. את רומן נהג האוטובוס שהגיע מפולין והוא כולו נימוסים ואדיבות, ותמיד דואג שהאוטובוס יהיה נקי ובדרכים המפותלות נוהג בזהירות ונותן זכות קדימה לבאים מולו.

במשך כל יום שעובר בטיוול, וגם לאחריו הפרופורציות משתנות ואני כולי מלאת הערכה לתושבים שיכלו לאיתני הטבע למדו לזרום איתם ולא להתנגד להם וכך הם חיים בשלום עם עצמם, ובליבי אני איתם.

לסיום עוד כמה מילים חמות, על אילן טלמון מעין החורש, המדריך האולטימטיבי מחברת "פגסוס" שהוביל אותנו ביד רמה. תודה ענקית לך אילן על שידעת לומר את הדבר הנכון בעיתוי המתאים, על הרגישות, ההקשבה והאכפתיות, ועל הגישה החיובית, על הרצון שלך להנגיש לכל אחד מאתנו את איסלנד בצורה האישית והמתאימה לו, ועל המקצועיות ושטף הדיבור עד כדי כך שחבל היה להפסיד מילה מכל הסברך הרהוטים, העשרת אותנו בשמיעת המוזיקה הנפלאה עם המקצב של דהירת הסוסים, ניסת ללמד אותנו מעט מילים הכרחיות באיסלנדית, סיפרת לנו על רכב החילוץ שנכון תמיד לכל אחד בעת צרה, זכינו לבלות איתך בטבע, ובאוטובוס, בהליכות הבוקר והערב, ולסיום אף ראינו את הסלומון הקופץ במעלה הזרם ועד ועוד.

תודה לך ולחברת "פגסוס" שאתה הנציג שלה בפנינו ותודה לכם: עירית ואורי סלע שבזכותכם ועקשנותכם השגתם לנו את המדריך האולטימטיבי לטייל באי המופלא ומלא הקסם.

ואסיים בקטע שהקראת לנו אילן ונגע לליבי:

הזמן קובע את מי תפגוש בחייך

והלב קובע את מי תרצה בחייך

וההתנהגות קובעת מי ישאר בחייך

לא קיימים אנשים מושלמים
ולא קיים אדם שטוב בהכל
קיים אדם שרואה את הטוב בהכל
חוותה ורשמה: עליזה איתן - יוני - יולי 2018